

INSTAGRAM YOSHLAR MULOQOTIDA GIBRID FE'LLARNING SHAKLLANISHI XUSUSIYATLARI

Aslonova Gulhayo Qizi

Buxoro Davlat Universiteti Erkin tadqiqotchi gulhayo1307@icloud.com

Annotatsiya: Ushbu tezisda Instagram ijtimoiy tarmog'idagi o'zbek yoshlari nutqida gibrid fe'llarning shakllanish mexanizmlari tadqiq etiladi. Inglizcha o'zaklarga o'zbekcha affikslarning qo'shilishi morfologik sathda tahlil qilinib, virtual muloqotning milliy til tizimiga ta'siri ko'rsatib beriladi. Real nutqiy misollar yordamida gibrid fe'llarning semantik va pragmatik xususiyatlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: Instagram muloqoti, gibrid fe'llar, internet lingvistikasi, yoshlar sotsiolekti, morfologik adaptatsiya, kod aralashuvi, raqamli makon.

Ключевые слова: Общение в Instagram, гибридные глаголы, интернет-лингвистика, молодежный социолект, морфологическая адаптация, смешение кодов.

Keywords: Instagram communication, hybrid verbs, internet linguistics, youth sociolect, morphological adaptation, code-mixing, digital space. *цифровое пространство.*

XXI asrda raqamli texnologiyalar va ijtimoiy tarmoqlarning jadal rivojlanishi insonlar o'rtasidagi muloqot shaklini sezilarli darajada o'zgartirdi. Bugungi kunda internet nafaqat axborot almashish vositasi, balki yangi lingvistik hodisalar shakllanadigan muhim ijtimoiy makonga aylandi. Ayniqsa, Instagram platformasi o'zbek yoshlarining kundalik muloqotida faol qo'llanilib, u yerda o'ziga xos sotsiolekt shakllanmoqda. Mazkur muloqot jarayonida ingliz tili leksikasining faollashuvi kuzatiladi. Bu esa an'anaviy o'zlashishdan farq qilib, turli til birliklarining o'zaro uyg'ublashuvi ya'ni gibridlashuv jarayonini keltirib chiqarmoqda. Bu holat esa tilning moslashuvchanlik va rivojlanish imkoniyatlarini yaqqol ko'rsatadi. Oddiy qilib aytganda yoshlar yangi til birliklarini tez o'rganib olishadi va ularni faol qo'llashadi.

Tadqiqotimizda Instagram ijtimoiy tarmog'ining o'zbek segmentidan olingan real sharhlar va post matnlari tahlil qilindi. Tadqiqot materiali sifatida 100 dan ortiq nutqiy birliklar tanlab olinib, ular morfologik va sotsiolingvistik jihatdan o'rganildi. Jahon tilshunosligida internet muloqoti masalalari keng o'rganilgan. Xususan, D.Kristal (David Crystal) ta'kidlaganidek, internet muloqoti til tizimini buzmaydi, aksincha, lingvistik xilma-xillik va ijodkorlikning misli ko'rilmagan darajada kengayishiga xizmat qiladi [4, 2]. Ushbu tendensiya o'zbek internet-muloqot makonida ham o'ziga xos tarzda namoyon bo'lmoqda. Bu jarayon raqamli muloqot sharoitida til tabiati va uning moslashuvchanlik imkoniyatlarini yangicha o'rganishni talab etadi. Tadqiqot doirasida aniqlandiki, internet lingvistikasidagi masalalari hamda virtual diskursda ro'y berayotgan tarkibiy o'zgarishlar so'nggi yillarda o'zbek tilshunosligida ham keng muhokama qilinmoqda. Xususan Akbaraliyeva yoshlar nutqida kod almashtirish jarayoni faol kechayotganini va bu holat til birliklarining aralashuviga olib kelayotganini aytib o'tgan [1, 102]. Axborot almashish tezligining ortishi va ijtimoiy tarmoqlar foydalanuvchilarining yosh tarkibi til birliklariningi

tezkor o'zgarishiga olib kelmoqda. Instagram makonida muloqot asosan yozma shaklda bo'lsa-da, u tuzilish jihatidan og'zaki nutqqa juda yaqin xususiyatlarga ega [2, 115].

Raqamli diskursda esa muloqotning ixchamligi va tezkorligi muhim hisoblanadi. Shu sababli foydalanuvchilar fikrlarini qisqa va sodda shaklda ifodalashga harakat qiladilar. Natijada til birliklarining soddalashuvi va tirli tillar elementlarining o'zaro birlashishi kuzatiladi. Instagram yoshlar muloqotidagi gibridlashuv jarayoni, ayniqsa, fe'l turkumida o'ta yaqqol namoyon bo'ladi. Gibrid fe'llar deb chet tili (asosan ingliz tili) o'zagi va milliy til (o'zbek tili) affiksalarining birikishi natijasida hosil bo'lgan birliklarga aytiladi. O'zbek tili agglyutinativ til bo'lganligi sababli, inglizcha fe'l yoki ot o'zaklariga turli xil o'zbekcha qo'shimchalarni qo'shilish imkoniyati juda yuqori hisoblanadi.

Analitik gibrid fe'llar (Inglizcha o'zak + o'zbekcha ko'makchi fe'l). Bu modelda inglizcha leksema asosiy semantik ma'no ifodalaydi, o'zbekcha ko'makchi fe'llar (qilmoq, bo'lmoq) esa grammatik shakllanishni taminlaydi. Masalan, "support qilinglar" (qo'llab-quvvatlang), "share qilamiz" (ulashamiz), "follow qilinglar" (obuna bo'ling), "prank qildik" (hazillashdik) kabi birliklar keng qo'llaniladi. Bundan tashqari sportga oid "bulking qilamiz" (vazn yig'amiz) kabi misollar ham uchraydi. Bu turdagi birliklar instagram ijtimoiy tarmog'ida uchraydigan eng faol va keng tarqalgan model hisoblanadi. Mikst sintaktik konstruksiyalar (Inglizcha termin + o'zbekcha fe'l). Bu modelda yoshlar platformaga xos bo'lgan inglizcha terminlarni o'zbekcha sof fe'llar bilan biriktirib, tildagi tayyor iboralarni almashtirmoqdalar. Masalan, "like bosmiz", "comment yozamiz", "post joyladim", "reels joyladim" kabi birikmalar yoshlar nutqida faol ishlatiladi. Bunday tuzilmalar mavjud o'zbekcha ifodalarni qisqartirish hamda soddalashtirishga xizmat qiladi.

Fonetik moslashuv va global trendlar. Ayrim inglizcha iboralar o'zbek yoshlar nutqida talaffuzga mos holda yoziladi va qo'llaniladi. Masalan, yoshlar o'rtasidagi emotsional muloqotda "lav yu" (love you), "mis yu" (miss you), "merri mi" (marry me) shakllari keng uchraydi. Shuningdek "winter arc boshlandi" hamda "GRWM" (Get Ready With Me – men bilan birga kiyining) kabi global birliklar ham faol qo'llanilmoqda. Shuningdek, "go mi?" (ketdikmi?) yoki "go Tashkent" (Toshkentga ketdik) kabi qisqa gibrid jumlar muloqot tezkorligini ta'minlamoqda. Bu holat esa yoshlar nutqidagi kod almashtirish va tillararo diffuziya (aralashuv) hodisalarining yorqin sotsiolingvistik isbotidir [3, 98]. Gibrid fe'llarning o'zbek raqamli makonida bunchalik ommalashishiga sabab faqat texnik qulaylik emas, balki psixolingvistik va pragmatik omillardir. Yoshlar ijtimoiy tarmoqlarda o'zlarining zamonaviyligi, global axborot makoniga integratsiyalashganligi va an'anaviy lisoniy qoliplardan mustaqilligini ko'rsatish uchun ham ushbu birliklardan identifikatsiya vositasi sifatida foydalanadilar. Instagram diskursidagi ushbu o'zgarishlar tasodifiy emas. Kompyuter vositasidagi diskurs tahlili (CMDA) asoschisi S.Herring (Susan Herring) virtual muloqotni baholar ekan, undagi tarkibiy tizimsizlik ortida foydalanuvchilarning o'zaro ijtimoiy va pragmatik ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan o'ziga xos tizimli qonuniyatlar yotishini isbotlagan [5, 340]. Demak, yoshlar nutqidagi gibridlashuv jarayoni ham ma'lum qonuniyatlarga ega. O'zbek yoshlari "GRWM", "Winter arc" kabi global qisqartmalardan yoki "support qilinglar" kabi analitik gibrid birliklardan foydalanganda ijtimoiy tarmoqlarda o'zlarini zamonaviy va global muhitga moslashgan shaxs sifatida ko'rsatishga harakat

qiladilar. Bu shuni anglatadiki, gibrid birliklar ular uchun nafaqat til vositasi, balki identifikatsiya elementi ham hisoblanadi. Aynan shu sababli, raqamli muloqot tizimini yoshlar sotsiolekti doirasida alohida o'rganish internet lingvistikasining istiqbolli yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, Instagram yoshlar muloqotidagi gibrid fe'llarning shakllanishi o'zbek internet lingvistikasining o'ziga xos dinamik rivojlanayotgan yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Inglizcha o'zaklarning o'zbek tili qonuniyatlari asosida affiksatsiya qilinishi yoki analitik birikmalar hosil qilishi tilning ichki imkoniyatlari boy va moslashuvchan ekanligini ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki gibrid fellar asosan uchta model: analitik, mikst sintaktik va fonetik moslashuvga asosan shakllanadi. Ular orasida ng faol va keng qo'llaniladigan model bu analitik gibrid fellar ekanligi aniqlandi.

Shuningdek ushbu jarayon nafaqat lingvistik balki sotsiolingvistik va pragmatik omillar bilan ham bog'liq. Yoshlar bu birliklar orqali o'zlarini zamonaviy, global axborot makoniga moslashgan shaxs sifatida namoyon etishga harakat qiladilar. Demak, ushbu lingvistik hodisani sun'iy cheklash emas, ularni ilmiy asosda o'rganish va tizimlashtirish muhim ahamiyatga ega. Bu o'zbek tilining zamonaviy rivojlanish jarayonlarini chuqurroq anglashga va yoshlar nutq madaniyatini to'g'ri yo'naltirishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Akbaraliyeva R. T. Yoshlar nutqidagi kod almashtirish hodisasining lingvistik xususiyatlari // Ilm-fan va ta'lim ilmiy jurnali. – 2024. – №11 (40). – B. 97–100.
2. Latipov J. Internet lingvistikasi va uning o'rganilish darajasi // Latin American Journal of Education. – 2024. – Vol. 2, No. 5. – B. 101–105.
3. Mahmudov N. Til va internet diskursi masalalari // Filologiya va pedagogika ilmiy-metodik jurnali. – Toshkent, 2025. – №13 (17). – B. 112–118.
4. [David Crystal](chatgpt://generic-entity?number=0) Language and the Internet. – 2nd ed. – Cambridge: Cambridge University Press, 2006. – 272 p.
5. [Susan Herring](chatgpt://generic-entity?number=1) Computer-Mediated Discourse Analysis: An Approach to Researching Online Behavior // Designing for Virtual Communities in the Service of Learning. – Cambridge: Cambridge University Press, 2004. – P. 338–376.
6. Toirova G. I. Global ingliz tili va o'zbek raqamli muloqot tizimida lingvistik gibridlashuv muammolari // Buxoro davlat universiteti ilmiy axboroti. – 2025. – №4. – B. 88–93.